

Hugleiðingar um borgarstjórar á tingi

Í hesum tíðum verður nógv kjakast um rákið, at borgarstjórar í størri mun royna at vinna sær sæti á Løgtingi. Summi komi sjálvandi við populistiska forargilsinum um, at hesir politikarar tá fáa dupulta løn, onnur við nakað betri grundaða spurninginum um politikarar munnu hava tíð at røkja tvey politisk størv í senn. Bæði hesi standardmótmæli raka tó við síðunar av týðandi problematikkirnar. Í Degi og Viku 11. August 2015 komu tó nógv meiri áhugaverd og nuancerað sjónarmið fram um orsøkirnar til hetta rákið – og takk fyri tað!

SÁMAL MATRAS KRISTIANSEN,
SAMFELAGSFRØÐINGUR
Á KIRKJU, 12. AUGUST 2015

Eg varð biðin at vera við í innslagnum, men kundi tíverri ikki luttaka – tí eg eri staddur á Kirkju, langt frá »mikrofonveldinum«. Men evnið er so áhugavert, at eg kenni meg noyddan at gera nakrar viðmerkingar til áhugaverða innslagið. Innslagið kann kókast niður til (minst) 13 útsagnir (fleiri ella færri alt eftir hvussu man telur). Hesar útsagnir skipa tað mesta av hesi kronikk, ið so at siga reflekerar tey sjónarmið, ið komu fram í innslagnum. Tølini í klombrum eftir útsagnirnar eru bert fyri at markera upprunaligu raðfylgjuna av teimum í innslagnum. Við vilja verður ikki farið ov nógv niður í smálutir, soleiðis at fólk flest kunnu lesa kronikkina.

Borgarstjórar ein háttur at tryggja lokala umboðan

Introducerandi útsøgnin frá Degi og Viku var, at »broytingin frá 7 valdønum til eitt valdømi hevur fingið lokalpolitikarar at finna aðrar vegir inn í landspolitikk.« (1) Síðani valdømini eru avtikin, má vantandi lokala kjölfestið kompensera at onkran annan hátt, og borgarstjórar eru vanligi sterkastu umboðini fyri lokaløkini. Ragnar Joensen, stjórn-málafrøðingur, førir í innslagnum fram, at »Vit hava jú uppstillingina partvíst lokala. Fleiri av flokkunum hava stáðigvekk tey lokalu valfeløgini og rekruttera fólk tann vegin.« (8) Hetta er rætt, men tað er trupult hjá politikarum at uppbyggja sær ein veljarabasa, um teir ikki antin hava nógvir pengar í rygginum, sterkt netverk ella óvanliga góð sambond við landsdekkandi miðlafólk.

Kommunalpolitikkur – og serliga borgarstjórarstarvið – kann vera ein háttur at gerast kendur uttan um hesar búskaparligu og »netverksligu« forðingar. Í nýligum internetkjaki við meg hevur Flóvin Eidesgaard, búskaparfrøðingur, orðað hetta sera væl: »Tá vit diskuteraðu avtøkuna av valdønum á gamla kjak.fo minnst eg, at mín forsoyn var, at tað fór at blíva so trupult hjá nýggjum fólki at sleppa framat, at borgarstjórasessir fóru at virka sum lovfjøl til Løgtingið.

(Eg segði býráðsval fóru at virka sum primerval.)«

Hetta leggur upp til útsøgnina hjá Ragnar Joensen, at »tað eina valdømið skuldi vera ein víðkan av fólkaræðinum ... í og við at vit kunnu velja tann sum passar okkum«. (12) Vit eru her inni í einari av aðaldiskussiónunum innan fólkaræðiteori: um fólkaræðið skal vera elitetudemokrati ella luttøkudemokrati. Yvirskipað sæð er spurningurin um Løgtingið skal vera ein elita av serliga dugnaligum fólki, ið verða vald ella vrakað við jøvnum millumbilum, ella um Løgtingið skal vera samansett av flest móguligum ymiskum samfelagsbólki, herundir lokalsamfelagsbólki, soleiðis at fólkið hevur áhaldandi kontakt upp eftir til politisku skipanina. Hetta eina valdømið hevur økt tørvin á dýrum, professionellum valkampanjum, og tað ger, at um ikki man longu hevur uppbyggt sær ein sterkan veljarabasa, má man í ávísan mun keypa seg til hann. Man kann grundgeva fyri, at borgarstjórar nettupp eru ein møguleiki hjá veljarum at velja lokal, fólkslig umboð heldur enn bert tey, ið onkursvegna hava styrkt sín popularitet gjøgnum miðlarnar. Og sum Dagur og Vika endurgevur Heðin Zachariassen, borgarstjóra í Sunda kommunu fyri at meina, so »hevur tað stóran týðning at øll økini í landinum eru umboðað í Tinginum« (6) Undir øllum umstøðum kann sigast, at hóast summi kanska av ideologiskum orsøkum ikki vilja hava eina ov breiða fólksliga umboðan, so hevur fólkið kring um í landinum konkretan tørv á at hava lokala umboðan. Nevnast kann í hesum viðfangi, at stóra økið Sundalagið – iroknað Eiði – í lýtuni er óumboðað, og um ikki stórar kanónir sum antin Edmund Joensen ella nettupp borgarstjórin Heðin Zachariassen stilla upp, so vil hendan støðan helst halda fram. Kanska kunnu onnur lokal valevni tó gera seg galdandi, t.d. borgarstjórin í lítlu Eiðis kommu ella varaborgarstjórin í Sunda kommunu Sonni Samuelsen. Vit fáa at síggja.

Ragnar Joensen vísir hinvegin á ein heilt annan trupulleiki: »Hvat nú vissi ein borgarstjóri verður valdur, og knappliga ikki tekur sessin, so hevur man knappliga eitt uppaftur

Eg varð biðin at vera við í innslagnum, men kundi tíverri ikki luttaka – tí eg eri staddur á Kirkju, langt frá »mikrofonveldinum«. Men evnið er so áhugavert, at eg kenni meg noyddan at gera nakrar viðmerkingar til áhugaverða innslagið»

Sámal Matras Kristiansen

annað demokratiskt problem. So fær veljarin nakað annað enn tað sum hann reint faktisk valdi. (11)

Hetta er í hvussu er satt við verandi valskipan, tí um ein veljari t.d. velur borgarstjóran í Klaksvík, men vísir seg í staðin at fáa ein sakførara ella ein samfelagsfrøðing úr Havn, so hevur veljarin veruliga fingið nakað annað enn tað hann ætlaði sær. Hetta kundi verið loyst um hvørt einasta valevni hevði eitt fast varafólk, ið kundi taka yvir, um ein lögtingslimur av onkrari orsøk noyddist í farloyvi eina tíð. Ein fyrimunur við gomlu valdømisskipanini var, at tingfólk í flestu førum høvdu síni føstu vara-fólk.

Broyta valdsjavnvágina millum land og kommunur

Ragnar Joensen vísir eisini á ein annan trupulleika, har hann við støði í Stýrisskipanarlógini §23 vísir á, at »Tinglimur einans skal vera bundin at síni sannføring og ikki handla eftir forskriftum frá veljarunum, men vissi hann verður valdur inn sum ein forlongdur armur frá einum lokalt avgreinsaðum øki í Føroyum, so kann hann illa tilláta sær annað enn at gera tað sum valdømið vil hava av honum.« (9). Hetta er relevant um umboðanin verður fatað soleiðis, at borgarstjórnarnir fara á ting at gjøgnumføra nakrar ásetingar beinleiðis frá lokalsamfelagnum, t.d. bý- ella bygðaráðnum. Hetta er tó ikki veruleikin, men heldur fær borgarstjórin eitt slag av dupluttum innliti í mál, ið viðvíkja kommununum, soleiðis at ein sterk samskiptiskanal verður latin upp millum landspolitiska arbeiðið og lokaldemokratiið. Og tað er jú einki galið við um ein lögtingslimur letur seg inspirera og ávirka av lokalum meiningum, so leingi hesi ikki eru harraboð.

Dupulta innlitið gevur sjálvandi í sær sjálvum vald, men fyrst og fremst leggur tað upp til sjónarmiðið hjá Heðin Zachariassen, borgarstjóra í Sunda kommunu um, at »allar lógirnar verða gjørdar í Løgtinginum, og tá tú gert eina figgjarætlan, so er tað ein avbjóðing í sær sjálvum, og tað er oftani soleiðis, at tá man ikki fær tølini at hanga saman, so koyrir man bara onkrar postar út á kommunurnar, og hevur tú so fólk, sum eru umboðandi kommunurnar í Løgtinginum, so verður tað ikki

gjørt í sama mun.« (4) Borgarstjórar kunnu soleiðis tryggja, at samsvar er millum kommunurelateraða lóg-gávu og figgjarlóg. Tvs. at í staðin fyri bert at vera hoyrings- og samráðingarpartnari í mun til lógarsmið, so fæst øll heildin við, m.a. samspæl við aðrar lógir og týðningarmest av øllum: samspælið við figgjarlógina. Hetta sipar aftur til avgerandi trupulleikan í samstarvinum millum land og kommunur, ið eisini Ragnar Joensen er inni á, at »Landspolitikkurin hevur førkað seg út á kommunalpolitikk ... Løgtingið flytur uppgávur út til kommunurnar at umsita, tvs. pengakassin hjá kommunum runt umkring blívur øgigliga lítill, og ofta blívur tað bara rakstur-in, tvs. pengarnir at spæla við eru øgigliga avmarkaðir.« (13) Við øðrum orðum stýrir landið í vaksandi mun útreiðslurnar hjá kommununum. Tey, ið hava fylgt við tilgongdini til útleiggingina av eldraðkinum hava uttan iva lagt til merkis, at talan í stóran mun hevur verið um stríð um pengar. Vansin við at málsøki verða undirfiggjað er størst hjá kommunum, ið hava figgjarliga trøngt ræsarúm, meðan ríkari kommunur hava størri ræsarúm at gera iløgur og annað spennandi umframt at liva upp til tær lógarbundnu skyldur, ið landið hevur álagt teimum. Men allar kommunur hava eitt ynski um betri figgjarligt ræsarúm borgarunum at gagni, og hetta kann millum annað tryggjast gjøgnum at kommunarnar gera sína ávirkan galdandi beinleiðis á Løgtingi. Man kann eitt sindur polemiskt spyrja um tað ikki er sjálvsagt, at tá landið fær størri ávirkan á kommunurnar, so mugu komm-unurnar eisini fáa størri ávirkan á landið.

Kommunalpolitiskur blokkur á Løgtingi?

Tað skal heldur ikki gloymast, at um knappliga ein stór mongd av borgarstjórum sita á tingi, so kunnu teir finna saman í ein tvørpolitiskan blokk um tey mál, ið hava við komm-unur at gera. Í fleiri førum vil tað uttan iva vera soleiðis, at ynskið um at betra um korini hjá kommunum í summum førum vil víga líka tungt ella tyngri enn atlitini til politiska flokkin. Ragnar Joensen er inni á